

Utviklingen i norsk økonomi i lys av reviderte tall fra nasjonalregnskapet

Knut Ø. Sørensen

Nasjonalregnskapet publiserte nylig endelige tall for 2002, foreløpige tall for 2003 og første halvår 2004, samt nye tall for 3. kvartal 2004. I denne artikkelen omtales hovedsakelig utviklingen i de tre årene 2001 - 2003. En sentral konklusjon er at de nye tallene i stor grad bekrefter tidligere omtale av den økonomiske utviklingen. Volumveksten i bruttonasjonalproduktet (BNP) er for årene 2002 og 2003 beregnet til henholdsvis 1,1 og 0,4 prosent. Dette medfører en nedjustering av veksten i 2002 på 0,3 prosentpoeng, mens veksten for 2003 er uendret, sett i forhold til forrige publisering.

Revisjonene og de nye BNP-tallene

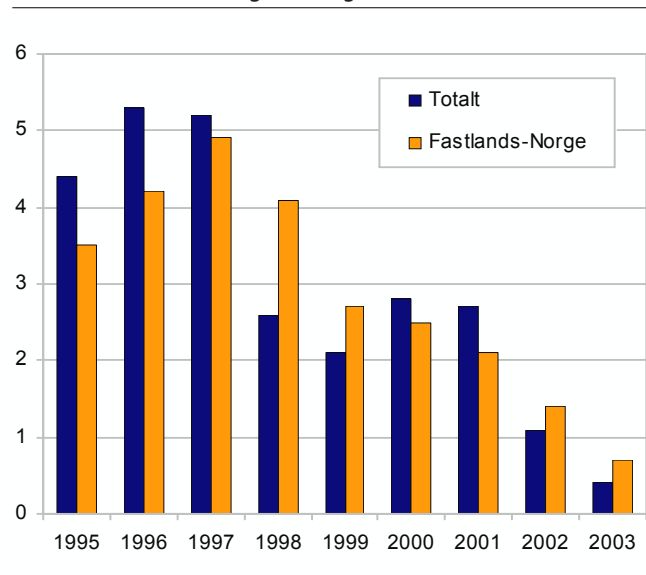
Det at nasjonalregnskapet presenterer endelige tall for 2002 nå, betyr en betydelig nedkorting av produksjonstiden. De endelige tallene for 2001 ble presentert sammen med Økonomisk utsyn for året 2003 i begynnelsen av mars i år. Nedkorting av produksjonstiden er en følge av bedret aktualitet i strukturstatistikkene. Det har dermed blitt mulig å revidere kvartalstallene for 2004 med et mer aktuelt basisår, noe som skal bidra til å heve kvaliteten på de foreløpige anslagene.

De reviderte tallene for 2002 viser et lavere nivå på BNP enn de tidligere publiserte tallene. I løpende verdi er BNP revidert ned med 3 milliarder, hvorav 1,1 milliard gjelder Fastlands-Norge. Prisveksten i BNP (BNP-deflatoren) er uendret. Volumveksten i BNP og BNP Fastlands-Norge ble dermed revidert ned med 0,3 prosentpoeng. Volumveksten i BNP Fastlands-Norge for 2002 og 2003 er beregnet til henholdsvis 1,4 og 0,7 prosent. For 2003 er volumveksten i Fastlands-Norge litt høyere og volumveksten i oljevirksomhet og utenriks sjøfart noe lavere enn ved forrige publisering.

Størrelsen på revisjonen er på nivå med det som har vært vanlig de siste årene, se analysen i en egen artikkel i dette nummeret av Økonomiske analyser (Evenesen 2004). Det har imidlertid ikke vært vanlig at volumvekstraten i BNP er blitt nedjustert fra nest siste til endelig versjon, slik vi nå har sett et tilfelle av.

De nye reviderte tallene for volumveksten i BNP totalt og BNP Fastlands-Norge føyer seg inn i en synkende trend vi har hatt de siste årene, slik det framgår av figur 1. Volumveksten i 2003 har ikke vært så lav siden slutten av 1980-årene.

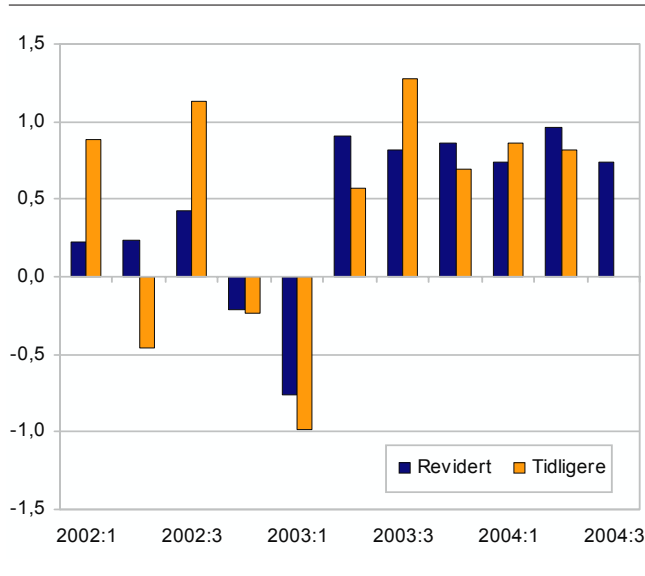
Figur 1. Volumvekstrater for BNP og BNP Fastlands-Norge. Prosent endring fra foregående år

Konjunkturbunnen nådd første kvartal 2003

Den lave og fallende veksten de siste årene har skjedd parallelt med at veksten i sysselsatte personer har avtatt betraktelig. Der er imidlertid viktig å merke seg at konjunkturbunnen ble nådd i 1. kvartal 2003, og at det fra og med 2. kvartal har vært sterk vekst, klart over trendveksten i økonomien. Den lave BNP-veksten fra 2002 til 2003 skyldes den svake utviklingen gjennom 2002 og inn i 2003. Dette fremkommer av de sesongjusterte kvartalstallene, jf. figur 2. Selv om det har vært en del revisjoner i de sesongjusterte vekstratene, blir bildet av konjunkturutviklingen stående uendret. I de reviderte seriene er det noe mindre svingninger, spesielt for året 2002. De reviderte tallene tyder også på at nedgangen i begynnelsen av 2003 ikke var så dyp som tidligere antatt.

Knut Ø. Sørensen er forsker II ved seksjon for nasjonalregnskap i Statistisk sentralbyrå (knut.o.sorensen@ssb.no)

Figur 2. Sesongjusterte volumvekstrater for BNP Fastlands-Norge. Vekst fra forrige kvartal. Prosent

Når det gjelder revisjonene ellers, viser vi til tabell 1, som gir en oversikt over revisjoner i hovedtallene på ulike deler av realregnskapet. Vi kommer tilbake til en del av disse momentene senere i artikkelen.

Revisjonene for 2002 henger sammen med at det er innarbeidet nye årsstatistikker for næringslivet, som endelige strukturstatistikker mv. Dette er statistikker som bygger på detaljerte regnskapsopplysninger fra bedriftene. Statistikken skiller seg klart fra kildematerialet som benyttes i de foreløpige regnskapene, som hovedsakelig består av ulike indikatorer. Regnskapet for 2003 bygger i stor grad på det samme indikatormateriale som ved forrige publisering, men enkelte foreløpige årsstatistikker som er blitt tilgjengelig, er nå blitt innarbeidet. De nye foreløpige årsstatistikkene endrer i liten grad det bildet indikatorene har gitt, og forklarer de forholdsvis små revisjonene i tallene for 2003. Imidlertid har det tilkommet enkelte statistikker som har medført større revisjoner. Det gjelder statis-

Tabell 1. Utvikling i makroøkonomiske hovedstørrelser. Reviderte og tidligere publiserte tall for 2002 og 2003. Prosentvis vekst fra året før

	Revidert	Tidligere publisert	Revidert	Tidligere publisert
Vekst i bruttonasjonalprodukt (BNP)				
Fastlands-Norge	1,1	1,4	0,4	0,4
Oljevirkosomhet og utenlandsk sjøfart	1,4	1,7	0,7	0,6
	0,1	0,4	-1,0	-0,3
Volumvekst anvendelser				
Konsum i husholdninger mv.	3,0	3,6	3,0	3,8
Konsum i offentlig forvaltning	3,7	3,1	1,4	1,4
Bruttoinvestering i fast realkapital	-1,0	-3,4	-2,0	-3,7
Ekspert	-0,8	0,1	1,6	1,2
Volumvekst tilgang				
Import	0,7	2,3	2,2	2,2
Bruttoprodukt i næringer	0,6	1,1	0,2	0,4
Oljevirkosomhet og utenriks sjøfart	0,1	0,4	-1,0	-0,3
Fastlands-Norge (basisverdi)	0,8	1,4	0,6	0,7
Industri og bergverk	-0,1	-0,8	-3,9	-3,8
Andre vareproduserende næringer	1,7	1,1	-3,5	-2,8
Tjenesteytende næringer ekskl. offentlig forvaltning	1,1	2,6	3,0	3,1
Offentlig forvaltningsvirkosomhet	0,0	0,1	-0,1	-0,5
Vekst i sysselsetting og produktivitet				
Sysselsatte personer	0,1	0,3	-0,6	-0,6
Utførte timeverk	-1,1	-0,9	-1,2	-1,2
Bruttonasjonalprodukt per utførte timeverk	2,2	2,5	1,6	1,6
BNP per utførte timeverk, Fastlands-Norge	2,7	2,9	1,9	1,8
Bruttoprodukt per utførte timeverk i industrien	2,8	2,2	1,4	1,5
Prisvekst				
BNP-prisdeflator	-1,6	-1,6	2,4	2,3
Prisdeflator for BNP Fastlands-Norge	2,4	2,3	2,0	2,0
Prisdeflator for konsum i husholdninger	1,3	0,7	2,6	2,4
Vekst i inntektstall, løpende verdier				
Bruttonasjonalinntekt, løpende verdi	0,5	0,8	3,2	3,0
Disponibel inntekt for Norge, løpende verdi	0,1	0,4	3,0	3,3
Disponibel inntekt for husholdninger mv, løpende verdi	9,0	9,7	7,4	4,5
Sparing for Norge, løpende verdi	-16,4	-14,4	-6,3	-5,9
Sparing i husholdninger mv, løpende verdi	134,4	147,1	20,5	-13,8
Sparing i offentlig forvaltning, løpende verdi	-29,1	-30,1	-12,5	-4,3
Husholdningenes sparingerate i prosent	9,0	9,4	10,1	7,8

tikk om inntektene til husholdningene (bl.a. selvangivelsesstatistikken). Denne har medført forholdsvis store revisjoner for husholdningenes inntekt og sparing i 2003.

Husholdningene sparing sterkere enn tidligere antatt

De reviderte tallene for 2003 gir et nytt bilde av husholdningenes inntekt og sparing. Det er den nye selvangivelsesstatistikken som er kilde til de største endringene. Husholdningenes formuesinntekter er revidert opp med hele 19,4 milliarder kroner for 2003. Revisjonen skyldes i all hovedsak ny informasjon om mottatt aksjeutbytte fra selvangivelsesstatistikken. I tillegg øker husholdningenes disponible inntekt som følge av at skatt av inntekt og formue er revidert ned med 3,5 milliarder kroner. I motsatt retning virker nedjusteringen av husholdningenes lønnsinntekter og inntekter fra stønader og pensjoner (henholdsvis 4,4 milliarder og 1,1 milliard).

Mottatt aksjeutbytte for husholdningene har de siste årene variert betydelig fra år til år, trolig som et ledd i skattetilpasninger. Endringene i aksjeutbyttet forklarer mye av den sterke veksten i sparingen fra 2001 til 2002. Det er vanskelig å finne korttidsindikatorer for aksjeutbytte til husholdningene - som i stor grad gjelder utbytte fra selskaper som ikke er registrert på Oslo Børs

For husholdningenes sparing har det dessuten betydning at konsumet ble revidert ned med nesten 3 milliarder i 2003. Sammen med den betydelige oppjusteringen i disponibel inntekt, gir dette en rekordhøy sparerate på 10,1 prosent for husholdninger og ideelle organisasjoner i 2003. Dette er den høyeste sparerraten som er beregnet i hele perioden 1978-2003.

For husholdningenes disponible inntekt og sparing er hovedbildet for året 2002 ikke endret, selv om anslagene er revidert noe ned.

Fortsatt sterk konsumvekst

Konsumet i husholdninger og ideelle organisasjoner for året 2002 er oppjustert i løpende verdi med 1,6 milliarder, men nedjustert i volum, fra en vekst på 3,5 til 3,1 prosent. En sentral forklaring til dette er en kraftig oppjustering av verdien av husholdningenes konsum av elektrisitet. I de foreløpige regnskapene ble prisveksten for elektrisitet undervurdert. De første tallene indikerte en prisvekst på årsbasis på 1,7 prosent, mens den er beregnet til 11,7 prosent i de endelige tallene. I volum er elektrisitetskonsumet lite endret. Oppjusteringen av elektrisitetsprisene trekker ellers den totale konsumdeflatoren opp med 0,3 prosentpoeng.

Volumet av elektrisitetsforbruket bygger på oppgaver over forbruk i fysiske enheter (kwh) både i de endelige og i de foreløpige regnskapene. Revisjonen av prisveksten har derfor ikke betydning for volumveksten, men slår ut i beregningen av forbruket i løpende verdi. For anslag på prisutviklingen for elektrisitet, er det

viktig hvordan en tar hensyn til variasjonen i prisene gjennom året. Prisindekser med faste vekter, som Konsumprisindeksen, vil typisk legge samme vekt på alle de månedlige prisobservasjonene. For elektrisitet er imidlertid forbruket størst når prisene er høyest. Enhetsprisene fra elektrisitetsstatistikken, som ligger til grunn for endelig regnskap, vil legge størst vekt på prisobservasjonene når forbruket er størst. Høsten 2002 var kald med uvanlig høyt elektrisitetskonsum. Det var dessuten en markert forbrukstopp helt i slutten av desember. Forskjellene i vektning av prisene gjennom året har derfor fått større utslag for måling av elektrisitetsprisen for 2002 enn vanlig.

I 2002 var det først og fremst lavere tjenestekonsum som trakk volumet på konsumet i husholdningene ned. Veksten i tjenestekonsumet (utenom boligjenester) ble revidert ned fra 1,6 til 0,6 prosent regnet i faste priser. Størst nedjustering var det for konsumet av fritidstjenester. Boligtjenestene er om lag uendret.

Konsumet i husholdningene er også revidert ned for 2003, fra en volumvekst i de foreløpige tallene på 3,5 prosent til 2,8 prosent. Både vare- og tjenestekonsumet er nedjustert, men de nye tallene har ikke endret bildet av en fortsatt relativ sterk konsumvekst.

Offentlig konsum er justert opp med 1,6 milliarder kroner i forhold til tidligere tall for 2002, og har i volum økt med 3,7 prosent (0,6 prosentpoeng mer enn i de foreløpige tallene). Deflatoren er om lag uendret på aggregatet (nedjustert 0,1 prosentpoeng). Revisjonen skyldes en grundigere gjennomgang av KOSTRA-tall for konsum i kommunal forvaltning og av statsregnskapstallene. Sykehusene ble flyttet fra kommunal til statlig forvaltning fra og med 2002. Det er først i forbindelse med endelig regnskap for 2002 at vi har hatt nok detaljert informasjon nok til å kunne behandle sykehusflyttingen skikkelig. Det har vært en opprydding i gebyrene i statsregnskapet, for eksempel når det gjelder «ymse inntekter». Endelige tall fra offentlige regnskaper er innarbeidet for 2003 uten at det medførte revisjoner av betydning.

Kraftig oppjustering av investeringene

Bruttoinvesteringer i fast realkapital er revidert opp med 5,3 milliarder i løpende verdi for 2002. Det medførte at nedgangen i volum ble på 1,0 prosent i stedet for 3,4 prosent. I forhold til foreløpige tall kan oppjusteringen forklares med høyere investeringer i Fastlands-Norge på hele 8 milliarder kroner. Investeringene ble oppjustert både i industrien og i andre vareproduserende næringer, men først og fremst i de tjenesteytende næringene. For Fastlands-Norge medførte dette at investeringene vokste med 2,5 prosent, mens de foreløpige tallene indikerte en tilsvarende sterk volumnedgang. De reviderte tallene for 2002 fører til at tallene for 2003 også er oppjustert. I stedet for en nedgang på 4,7 prosent i fastlandsinvesteringene, viser tallene nå en volumnedgang på 2,2 prosent.

Revisjonene av investeringene skyldes at tallene i strukturstatistikken er tilgjengelig for årsregnskapet, mens kvartalsregnskapet har et svakere datagrunnlag, spesielt for investeringer i tjenesteytende næringer. Investeringene for enkelte næringer er dessuten påvirket av kjøp og salg av brukt realkapital, som først fanges opp i strukturstatistikkene.

Eksport og import nedjustert for 2002

Både eksport og import øker i volum fra 2002 til 2003. For både importen og eksporten ble volumveksten revidert ned for 2002. I begge tilfelle skyldes revisjonen problemer med å anslå prisendringene for tjenester i de foreløpige regnskapene. I tillegg er det for eksportens del også en nedjustering av eksporten av verkstedsprodukter i 2002. Revisjonen av prisutviklingen for importen i 2002 skyldes særlig utviklingen i skipsfartens utgifter i utlandet (utenom bunkers). Denne prisutviklingen er ganske usikker, også i endelig regnskap.

Bruttoproduktet i utvalgte næringer

For *oljevirkksomhet og utenriks sjøfart* viser tallene tilnærmet nullvekst i 2002 og en mindre nedgang i 2003. Vi gjør oppmerksom på at vi har hatt store problemer med strukturstatistikken for oljevirkksomheten ved beregningen av endelig regnskap for 2002. Statistikken medfører brudd i forhold til 2001 både for tjenester i tilknytning til oljevirkksomhet (flere bedrifter med i utvalget enn før) og for rørtransport av gass (omorganisering i forbindelse med opprettelsen av Gassco og Gassled).

I Fastlands-Norge er bruttoproduktet i *industrien* blitt svakt oppjustert til endelig regnskap 2002, og viser nå en marginal volumnedgang for 2002 (-0,1 prosent mot -0,7). Prisveksten for bruttoproduktet er nedjustert og i løpende verdi er bruttoproduktet for 2002 650 millioner kroner lavere enn tidligere antatt. Både volumet i produksjonen og volumet i produktinnsatsen er nedjustert, men altså mest for produktinnsatsen.

Stabilt bilde av sysselsetting og produktivitetsutvikling

De reviderte tallene gir ikke noe nytt bilde av utviklingen i sysselsetting og produktivitet. Det er bare mindre revisjoner av veksten i sysselsatte personer og utførte timeverk, begge er nedjustert med 0,2 prosentpoeng for 2002 og uendret for 2003. Lønnskostnadene er for begge årene nedjustert med ca. 4 milliarder. BNP per utførte timeverk totalt sett og for Fastlands-Norge ble litt nedjustert i 2002. Bruttoprodukt per timeverk ble imidlertid revidert opp for industrien i 2002. Produktivitetsveksten i industrien for 2002 kom dermed opp på samme nivå som de foregående årene, mens den for 2003 var klart lavere. Produktivitetstallene for 2003 er tilnærmet uendret.

Tabell 2. Årlig vekst i realdisponibel inntekt for Norge 2001-2003. Prosent

	2000	2001	2002	2003
Vekst i bruttonasjonalinntekt (BNI), løpende verdi	19,4	4,2	0,5	3,2
Vekst i disponibel inntekt for Norge, løpende verdi	21,6	3,8	0,1	3,0
Prisvekst netto innenlandsk anvendelse	4,1	3,5	2,0	2,8
Realvekst i bruttonasjonalinntekt	14,7	0,6	-1,4	0,4
Vekst i realdisponibel inntekt for Norge	16,8	0,2	-1,9	0,3

Revisjoner av inntekter og sparing

De reviderte tallene viser en beskjedent vekst i bruttonasjonalinntekt (BNI) og disponibel inntekt for Norge i 2002, mens veksten i disse inntektsstørrelsene var større i 2003. Tallene for 2002 er noe nedjusterte.

Inntektstallene i nasjonalregnskapet beregnes i løpende verdier. Det er imidlertid også av interesse å se på tall for inntektsutvikling, der en har korrigert for prisutviklingen. For dette formålet kan en benytte nasjonalregnskapets deflator for netto innenlandsk anvendelse. Prisdeflatoren er brukt i beregningen av disponibel realinntekt som er gjengitt i tabell 2.

Veksten i BNI og disponibel inntekt for Norge svinger en del fra år til år. Den høye veksten for 2000 henger sammen med at oljeprisene steg svært sterkt dette året. Utviklingen i de løpende tallene speiles også i realveksten. Etter toppåret i 2000, falt realveksten i BNI og veksten i realdisponibel inntekt ned til et lavt nivå i 2001 og var negativ i 2002. Realinntektsveksten tok seg imidlertid opp igjen i 2003 til om lag samme nivå som i 2001.

Året 2002 er det første året (i hvert fall etter 1970) at Norge mottok netto formuesinntekt fra utlandet.

For 2003 var det en kraftig nedjustering av *sparing i offentlig forvaltning*. Dette hang sammen med en revisjon av anslagene i påløpte skatteinntekter for offentlig forvaltning. For husholdningene er det særlig anslaget for skatt på gevinst og tap ved kjøp og salg av aksjer som er nedjustert. Dessuten har nedjusteringen av lønnsinntektene følger for skatteanslagene. En stor del av nedjusteringen skyldes dessuten problemer med å anslå skatt for etterskuddspliktige.

Referanser

Evensen, Trude Nygård (2004): Revisjoner i årlige nasjonalregnskapstall. I dette nr av Økonomiske analyser.